

Institut Européen des Jardins & Paysages

Inventarisatie van parken en tuinen van België - Vlaanderen

Inventaris Vlaams-Brabant

Park van het Kasteel Fonteyn

Auteur(s) : Onroerend Erfgoed |Flanders Heritage Agency
www.onroenderfgoed.be <https://inventaris.onroenderfgoed.be>

Titel: Park van het Kasteel Fonteyn

Provincie: Vlaams-Brabant

Gemeente: Tremelo

Deelgemeente: Tremelo

Fonteyn, Jozef Ontwerper

Bron: Schepping: 2014-05-06

Bijwerken: 2017-05-30

URI: <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/134531>

Coördinaten: Breedte: 4.69486697338

Lengte: 50.9858104183

Primaire tekst

Bebost landschappelijk park rond een oude turfkuil (samen 4,5 hectare) en een eclectische kasteelvilla van 1890, na brand circa 1920 heropgebouwd in neotraditionele stijl; grote vijver bedekt met waterlelie en gele plomp; aantrekkelijke site met hoge natuurwaarde.

Zowel in de benedenloop van de Demer als in de Dijlevallei stroomafwaarts van Werchter en de vallei van de Leibeek ten zuiden van Haacht (in feite een vroegere Dijleloop) zijn er duidelijke sporen van grote ingesneden meanders aanwezig. Zij werden gevormd tijdens het Jongere Dryas, de laatste fase van het Laatglaciaal (10.000 jaar geleden), maar tijdens de daaropvolgende periode (het Preboreaal) door de rivieren verlaten en met zand en venige leem of klei opgevuld. Deze fossiele meanders – waaronder de Broekelei te Keerbergen en die ten zuiden van Tremelo-dorp – zijn herkenbaar als brede stroken moerassige, venige grond, die weidse bochten beschrijven en een droge verhevenheid omsluiten, de meanderkern, gevormd uit zand dat ooit uit de droge rivierbedding is opgewaaid. Vanaf de 18de eeuw werden de veenlagen in deze meanders ontgonnen. Op de kaart van de baronie Rotselaar door J.B. Joris (1767) en de Ferrariskaart (1771-1775) zijn in de meander van Tremelo enkele kleine turfkuilen zichtbaar. De grote kuilen zoals we die nu kennen, verschijnen echter pas op de Primitieve kadasterkaart (1819). Deze systematische ontginning dateert mogelijk uit dezelfde periode als die van de Turfputten te Gelrode bij Aarschot: 1812-1813. Op een perceel bouwland van 1 hectare 77 are 70 centiare aan de oostrand van de droge meanderkern, uitkijkend over de meest zuidelijke turfput, liet de Leuvense rentenier Prosper Fonteyn een villa bouwen in de late jaren 1880. Ze kreeg de naam 'Les Brochets', vermoedelijk verwijzend naar een vissoort (snoek) die in de turfputten vrij algemeen voorkwam. Van dit in 1914 door de Duitsers afgebrande gebouw bestaan enkele Ansichtkaarten. Het ging om een kubusvormig volume van twee bouwlagen onder een afgeknot piramidedak, met daarop een klein belvédèreplatform met een windwijzer. De naar de vijver toegekeerde (oost-)gevel was als voorgevel uitgewerkt, met een houten erker boven de overluifelde deur, bereikbaar via een pui met een trap en een leuning. Achter het huis lag een ommuurde tuin, een imitatie van het traditionele neerhof, toegankelijk links van het huis via een smeedijzeren hek tussen bakstenen pijlers met vaasbekroning. Tegen de blinde zijgevel leunde een halve serre aan. Rechts van de villa zien we op de Ansichtkaarten de getrapte zijgevel van een van de twee dienstgebouwen. Links van de villa stond (en staat nog steeds, op het dak na nog in zijn oorspronkelijke vorm) een achthoekig, houten, beglaasd tuinpaviljoen op een sokkel van imitatierots. Alle ingrediënten van het traditionele buitengoed waren in gecompriëerde vorm aanwezig. De rest van het perceel – circa 1,5 hectare – werd als park aangelegd. Op de stafkaart van 1893 wordt als rood getint plantsoen (sier- of lustbos) weergegeven met een rondpad, dat ook naar binnen toe vertakte ((5)Het kadaster maakt echter een onderscheid

tussen een perceel "lusthof" (nr. 618a) van 97 are 10 centiare en een "hof" (nr. 618b) van 62 are 50 centiare, die vooral achter de villa ligt; 5). De roze vlek tussen de vijver en het huis op de stafkaart staat voor tuinbouw, maar op de ansichtkaart is te zien dat het niet om een moestuin maar om representatief groen ging. Het zwaartepunt van het park werd echter door de vijver gevormd, oorspronkelijk de twee zuidelijkste turfkuiten (de Primitieve percelen 820, 821, 822 en 823, samen 1 hectare 12 are 90 centiare); de dijk die deze kuiten scheidde (tussen de percelen 822 en 823) werd doorgestoken en over de bres werd een sierlijke smeedijzeren boogbrug gelegd, oorspronkelijk met rotspartijen als bruggenhoofden, nu van beton. Sporen van doelbewuste aanleg en van sierbeplanting zijn – op een paar platanen (*Platanus x hispanica*), een treures (*Fraxinus excelsior* 'Pendula') en enkele Pontische rododendrons (*Rhododendron ponticum*) na – uitsluitend op de westelijke oevers te vinden. De pittoreske schoonheid van de plaats ligt vooral in het natuurlijke aanbod: de moeras- en oeverflora, de met gele plomp (*Nuphar lutea*) en waterlelie (*Nymphaea alba*) bedekte vijver, kleurenaccenten van kattenstaart (*Lythrum salicaria*), moerasspirea (*Filipendula ulmaria*) en wederik (*Lysimachia vulgaris*).

Ten slotte kon de parkaanleg ook ten noorden van de villa worden uitgebreid dankzij de aankoop van perceel 619, een akkerperceel van 1 hectare 77 are 80 centiare, dat eveneens als "lusthof" werd ingericht. Deze uitbreiding verschijnt pas op de stafkaart van 1908 (ICM, 1925) als het landschappelijk aangelegde bosplantsoen, waarin de toegangsdreef zich vertakt in twee oprijlanen. Daar bevinden zich momenteel de dikste en oudste bomen van het landgoed: beuken (*Fagus sylvatica*) met stamomtrekken tot 358 centimeter.

Na de brand werd een nieuw landhuis gebouwd op dezelfde plaats maar volgens een meer complexe plattegrond en met een groter en speelser volume. Het neotraditionele karakter van de architectuur is afleesbare uit de trapgevels, speklagen, kruisvensters, getrapte dakkapellen, topstukken, vlechtingen, hoge veelhoekige schouwen. Opmerkelijk is de naar de vijver toegekeerde gevel met een gemonumentaliseerde ingang, een uitgewerkte trappartij met balusterzuiltjes, een terras, een balkon op de bovenverdieping en een bas-reliëf met palingen of vissen en waterlelies of plompen – emblematische verwijzing naar "Villa Les Brochets" en het gebruik als buitengoed. Het aanlegpatroon dat op de stafkaart van 1930 wordt getoond, verschilt van dat op de oudere kaarten (1893 en 1908). Het gedeelte van het beboste park ten westen van het huis werd als nutstuin (moestuin/boomgaard) ingericht. Behalve een mispelaar, een appelboom en een zwarte moerbeï, herinnert niets meer aan het vroegere gebruik.

Het landschappelijke padentracé in het 'lustbos' ten zuiden van het huis werd omgevormd: het oude patroon, dat min of meer doet denken aan de schematische voorstelling van een hartdoorsnede, maakt plaats voor een dubbel ovaal. Sporen van de oude, licht verzonken slingerpaden bleven echter bewaard. Duidelijk zichtbaar op de kaart van 1930 maar nu enigszins verdoezeld door opslag of jonge aanplantingen is de trechtervormige opening in het oostelijke ovaal, zodat men van het centrum (waar zich resten van een calvariebeeldengroep, met name een Johannesfiguur, bevinden) naar de vijver kon kijken. De noordwand van deze visuele 'trechter' wordt afgelijnd door bruine beuken (*Fagus sylvatica* 'Atropunicea').

Om het landgoed van Fonteyn, dat nog steeds door zijn nakomelingen bewoond wordt, te bereiken neemt men vanuit het dorp de doodlopende Hilstraat, die over circa 700 m langs de oostelijke arm van de fossiele meander loopt; aan de linkerzijde liggen de vijf oude turfkuiten die op de huidige stafkaart nog steeds de "Putten van Fonteyn" worden genoemd en waarvan de laatste twee tot één parkvijver werden samengevoegd. De beplanting langs deze weg bestaat uit een enkele rij zomereiken van circa 200 meter, maar er is ook wortelopslag aanwezig van linde (*Tilia* species), een relict van een oudere beplanting. Bij het begin van de parkvijver klimt de weg doorheen de vermelde groep van oude beuken naar het huis toe. Op het gazon tussen het huis en de vijver zijn nog de stobben of opslag aanwezig van bomen die waarschijnlijk op de oude ansichtkaart voorkomen – gele paardenkastanje (*Aesculus flava*) (volgens de eigenaars), hemelboom (*Ailanthus altissima*), zilverlinde (*Tilia tomentosa*) – sommige zelfs individueel herkenbaar, met name twee cultivars van sawaraschijncipres (*Chamaecyparis pisifera* 'Plumosa', *Chamaecyparis pisifera* 'Squarrosa').

Het gros van het huidige bomenbestand is vermoedelijk aangeplant tijdens of na de heropbouw en heeft een gevarieerde samenstelling: groene en bruine beuk, gewone plataan, Amerikaanse tulpenboom (*Liriodendron tulipifera*), Amerikaanse amberboom (*Liquidambar styraciflua*), vederesdoorn (*Acer negundo*) en vooral Amerikaanse eik (*Quercus rubra*) die samen met tamme kastanje (*Castanea sativa*) het bosplantsoen uitmaakt. De stamomtrekken van deze bomen zijn zelden meer dan

300 centimeter. In de onderbeplanting van het 'lustbos' werden overwegend spireasoorten (*Spirea vanhouttei*, *Spirea douglasii*, *Spirea x billiardii*) aangewend. Aan de westrand van het bos is een haag van haagbeuk (*Carpinus betulus*) te zien, die het park afschermt ten opzichte de akkerpercelen op het hoogste gedeelte van de meanderkern. In het gazon voor het huis staat een mooi exemplaar parrotia (*Parrotia persica*).

Merkwaardige bomen (opname 14 augustus 1998)

Het cijfer in vet geeft de stamomtrek in centimeter weer. De omtrek wordt standaard gemeten op 150cm hoogte. Het cijfer vooraan verwijst naar de locatie van de bomen op een plan in het inventarisdossier.

- 13. Spaanse aak (*Acer campestre*) **250** (10);
- 14. sawaraschijnpcipres, cultivar (*Chamaecyparis pisifera* 'Squarrosa') **304** (20), met 4 gesteltakken tot 139;
- 15. sawaraschijnpcipres met pluimvormig vertakte twijgen (*Chamaecyparis pisifera* 'Plumosa') **209**(110);
- 27. beuk met sterk gegroefde schors (*Fagus sylvatica* 'Quercoides?') **358**.

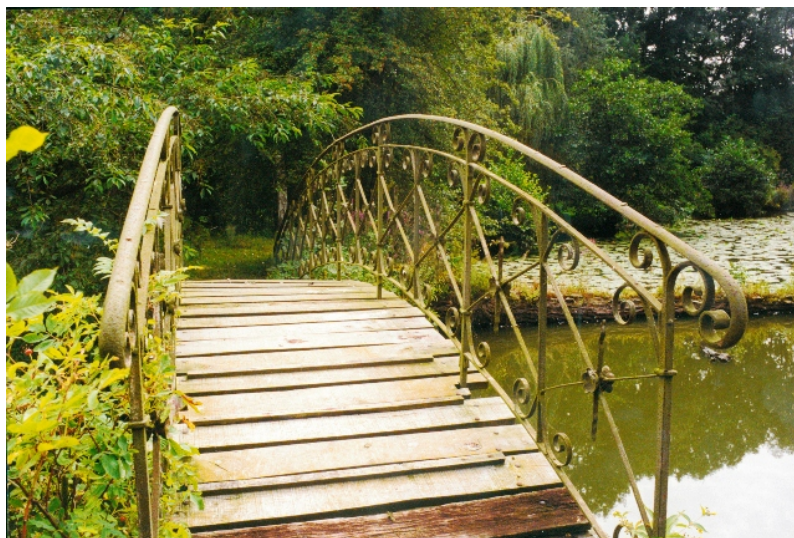
Auteur: De Maegd, Christiane

Auteur: Deneef, Roger

Datum: 2007

Titel Text: Park rond kasteel Fonteyn

Grafische documenten

De boogbrug met gietijzeren leuning over de versmalling in de vijver bij "Les Broches" of kasteel Fonteyn te Tremelo (Deneef, Roger, 20-03-2014, ©Vlaamse Gemeenschap)

Het na de Eerste Wereldoorlog heropgebouwde kasteel van Fonteyn van over de vijver, oorspronkelijk een turfkuil (Deneef, Roger, 20-03-2014, ©Vlaamse Gemeenschap)

00.05 (Vandevorst, Kris, 20-03-2014, ©Vlaamse Gemeenschap)

Tremelo Hilstraat 18-20 (De Haan, Aukje, 21-02-2012, ©Vlaamse Gemeenschap)

Bibliografie

Kadasterarchief Vlaams-Brabant, Oudste kadastrale legger [212] Tremelo, art. 1940 nrs. 19 en 20.

Kadasterarchief Vlaams-Brabant, Kadastrale opmetingsschets Tremelo 1890 nr. 7 en 1925 nr. 9.

DE CAT N., *Kennismaking met Tremelo*, Leuven, Interleuven Opbouwwerk n.v., 1986, p. 21.

DENEFF R. & VERVOORT L., *De meander van Vorsdonk en de Turfputten te Gelrode (Aarschot) – een historische en ecologische verkenning*, in *Monumenten & Landschappen* 15(5), 1996, p. 39-62.

DE SMEDT P., *Paleogeografie en kwartair-geologie van het confluentegebied Dijle-Demer*, in *Acta Geographica Lovaniensia*, vol 11, Leuven, Katholieke Universiteit Leuven, 1973, 141 p.

WOUTERS R. & VERHOEVEN A., *Tremelo 1900*, Haacht, Drukkerij Artoos, 1981, p. 140.

Relaties

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/14904>

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/120584>

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/214128>

Beknopte karakterisering

Datering: interbellum, vierde kwart 19de eeuw

Typologie: dreven, hekken, hekpijlers, landhuizen, private parken, priëlen, tuin- en parkbeplantingen, tuinbruggen, vijvers